

Apžvalga: išorinės mirties priežastys 2010

Higienos institutas
Sveikatos informacijos centras
Mirties priežasčių registras
2011

Apžvalga: išorinės mirties priežastys 2010

Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Didžioji g. 22, Vilnius LT-01128, Lietuva

tel. (8-5) 2773304

faksas (8-5) 2624663

el.pastas lsic@lsic.lt

www.hi.lt

Parengė Mirties priežasčių registras

Turinys

Įvadas.....	4
Išorinės mirties priežastys (V01 – Y89).....	4
Traumos.....	5
Transporto įvykiai (V01-V99).....	6
Nukritimai (W00-W19).....	9
Atsitiktinis paskendimas (W65-W74).....	10
Intensyvaus natūralaus šalčio poveikis (X31).....	11
Atsitiktiniai apsinuodijimai (X40-X49).....	11
Pasikėsinimai (X85-Y09).....	13
Savižudybės (X60-X84).....	14
Savižudybės būdas.....	16
Ketinimas.....	16
Įvykio laikas.....	17

Ivadas

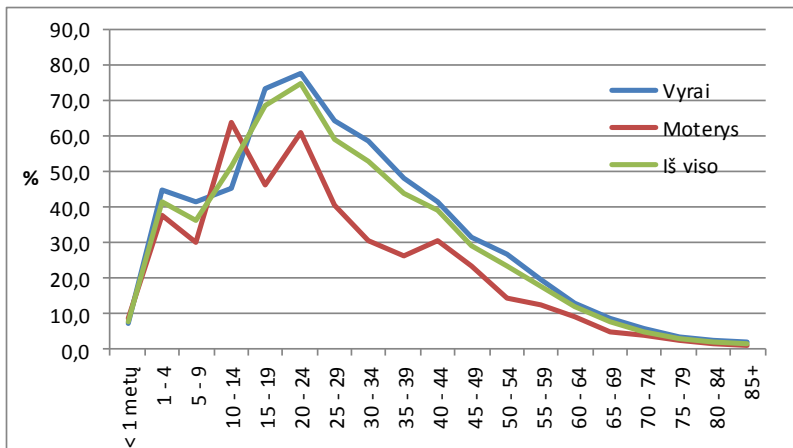
„Apžvalga: išorinės mirties priežastys 2010“ parengta panaudojant Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registre (toliau – registras) sukauptus duomenis bei Eurostat'o duomenų bazėje pateiktus rodiklius. Duomenys registre kaupiami iš medicininių mirties ir medicininių perinatalinės mirties liudijimų bei kitų mirties faktų liudijančių dokumentų. Atsižvelgiant į Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas registre mirties priežastys yra koduojamos vadovaujantis Tarptautine statistine ligų ir sveikatos problemų klasifikacijos dešimta redakcija (TLK-10). Pagrindinė mirties priežastis išrenkama vadovaujantis Tarptautinės statistinės ligų ir sveikatos problemų klasifikacijos metodinėse rekomendacijose nurodytomis kodavimo taisyklėmis bei automatinio mirties priežasčių kodavimo sprendimų lentelių taisyklėmis.

Registro duomenų bazėje sukaupti duomenys suteikė galimybę išsamiau ir detaliau apžvelgti išorines mirties priežastis. „Apžvalgoje: išorinės mirties priežastys 2010“ pateikta transporto įvykių, nukritimų, atsitiktinių paskendimų, sušalimų, atsitiktinių apsinuodijimų, pasikėsinimų ir savižudybių struktūra pagal lytį, taip pat mirtingumo rodiklių kitimas pagal lytį ir amžiaus grupes. Išorinės mirties priežastys apžvelgtos pagal įvykio vietą ir ketinimą, o apsinuodijimai papildomai – pagal juos sukeliančias medžiagas. Tokios išorinės mirties priežastys, kaip transporto įvykiai, kritimai, mechaninių jėgų poveikis, nepatiksintų veiksmų atsitiktinis poveikis, savižudybės, pasikėsinimai ir įvykiai, kai ketinimas nežinomas, pateiktos pagal patirtą/sukeltą traumą t.y. traumos pobūdį ir lokalizaciją. „Apžvalgoje: išorinės mirties priežastys 2010“ skaitytojas pamatys kai kurių išorinių mirties priežasčių skaičių pagal įvykio laiką.

Išorinės mirties priežastys (V01 – Y89)

Lietuvoje 2010 m. mirė 42120 žmonių iš kurių 4045 mirė nuo išorinių mirties priežasčių, tai sudarė 9,6 proc. visų mirusiųjų. Išorinės mirties priežastys užėmė trečią vietą po kraujotakos sistemos ligų (56,1 proc.) ir piktybinių navikų (19,3 proc.). Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo išorinių mirties priežasčių 2010 m. buvo 113,1 /100 000 gyventojų, 2009 m. – 115,8/100 000 gyventojų, o Europos Sąjungos valstybių narių vidurkis 2009 m. – 37,0/100 000 gyventojų (55,9/100 000 vyrų, 19,3/100 000 moterų). 2010 m. standartizuotas vyrų mirtingumo rodiklis nuo išorinių mirties priežasčių Lietuvoje buvo 197,8/100 000 ir lyginant su moterų standartizuotu rodikliu (42,9/100 000) jis buvo 4,6 karto didesnis. Daugiau nei trys ketvirtadaliai mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių buvo vyrai (3125).

2010 m. išorinės mirties priežastys sudarė labai didelę dalį vaikų ir jaunimo mirties priežasčių. Pavyzdžiui 10-14 m. amžiaus grupėje mirė 11 mergaičių, 7 iš jų mirė nuo išorinių mirties priežasčių (63,6 proc.), o to paties amžiaus berniukų – 45,5 proc. (1 pav.). Nuo išorinių mirties priežasčių mirė 73,3 proc. visų 2010 m. mirusių 15-19 m. amžiaus berniukų ir 77,5 proc. 20-24 m. amžiaus vyrų. Nuo išorinių mirties priežasčių dažniausiai miršta jauni vyrai. Iš visų (882 asmenų) 15 – 34 m. amžiaus grupėje mirusių vyrų, 586 (66,4 proc.) mirė dėl išorinių mirties priežasčių. Moterų šioje amžiaus grupėje nuo išorinių mirties priežasčių mirė 1,6 karto mažiau negu vyrų (41,2 proc.). Mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių skaičius su amžiumi mažėja ir virš 80 m. nuo jų mirė 1 proc. visų šio amžiaus mirusių moterų ir 2 proc. vyrų visų šio amžiaus mirusių vyrų.

1 pav. Išorinių mirties priežasčių dalis nuo visų mirties priežasčių pagal amžiaus grupes ir lytį 2010 m.

Išorinių mirties priežasčių struktūra: ketvirtadalį (25,2 proc.) mirusiųjų dėl išorinių mirties priežasčių sudaro tyčiniai susižalojimai, 13,4 proc. atsitiktiniai apsinuodijimai kenksmingomis medžiagomis ir jų poveikis, 11,3 proc. mirtys nepatiksintų įvykių metu, 9,6 proc. sušalimai, 9,2 proc. mirtys transporto įvykių metu, 7,9 proc. paskendimai, 7,5 proc. nukritimai.

Traumos

Išorinės mirties priežastys yra koduojamos dviem Tarptautinės statistinės ligų ir sveikatos problemų klasifikacijos kodais. Greta pagrindinę mirties priežastį nurodančio išorinės mirties priežasties kodo (V01-Y89), mediciniame mirties liudijime yra nurodytas ir būklės pobūdžio kodas (S00-T98).

2010 m. transporto įvykiai ir nukritimai sudarė 16,7 proc. visų išorinių mirties priežasčių. Transporto įvykių metu dažniausiai pasitaikė: traumos apimančios kelias kūno vietas (30,6 proc.), galvos sužalojimai (kaukolės kaulų lūžimas ir intrakranijinis sužalojimas) (36,8 proc.) bei kaklo ir krūtinės sužalojimai (24,5 proc.) (1 lentelė). Kritimų atvejais dažniausiai buvo sužalota galva (71,1 proc.), sužalotas kaklas ir krūtinė (10,5 proc.), lūžo šlaunikaulis (8,2 proc.).

Mechaninių jėgų poveikio metu dažniausiai – 35,9 proc. buvo sužalota galva, 20,3 proc. traumos apėmė kelias kūno sritis, 14,1 proc. buvo sužalotas pilvas, juosmuo, stuburo juosmeninė dalis. Nepatiksintų veiksmų atsitiktinio poveikio metu 44,2 proc. lūžo šlaunikaulis ir 32,7 proc. buvo sužalota galva.

Pasikėsinių metu 45,9 proc. sužalota galva, 26,7 proc. – kaklas ir krūtinė (iš jų 52 proc. pažeista širdis ir plaučiai), 11,0 proc. – pilvas, juosmuo ir stuburo juosmeninė dalis (iš kurių 78,9 proc. pilvo ertmės ir dubens organai).

2010 m. savižudybės sudarė 25,2 proc. visų mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių. 90,9 proc. nusižudžiusiųjų mirė nuo asfiksijos, 2,9 proc. – susižalojo galvą, 1,1 proc. – traumas apėmė kelias kūno sritis.

11,3 proc. mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių sudarė atvejai, kai ketinimas nebuvo patikslintas, nurodytas ar negalėjo būti nustatytas, t.y. sužeidimai nebuvo patikslinti kaip nelaimingi atsitikimai, tyčinis savęs žalojimas ar pasikėsinimas. Šiais atvejais 42,0 proc. buvo sužalota galva, 15,0 proc. – asfiksija, 8,7 proc. – traumas apimančios keletą kūno sričių.

1 lentelė. Mirusiųjų skaičius pagal išorines mirties priežastis ir jų sukeltas traumas 2010 m.

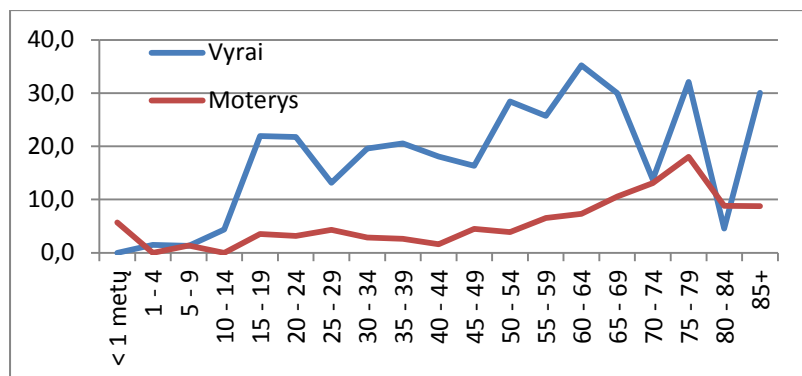
Traumos pavadinimas (TLK-10)	Kodai	Išorinės mirties priežastys (TLK-10)						
		Transporto įvykiai	Kritimai (griuvimai)	Mechaninių jėgų poveikis	Nepatikslintų veiksmų atsitiktinis poveikis X59	Tyčiniai susižalojimai (savivudybės)	Pasikėsinimai (nužudymai)	Įvykis, kai ketinimas nepatikslintas
		V01-V99	W00-W19	W20-W64	X60-X84	X85-Y09	Y10-Y34	
Traumos, apsinuodijimai ir kiti išorinių priežasčių padariniai	S00-T98	372	305	64	52	1018	172	459
Iš jų:								
Galvos sužalojimai	S00-S09	137	217	23	17	30	79	193
iš jų:								
kaukolės kaulų lūžimai	S02	35	29	9	-	5	7	14
intrakranijinis sužalojimas	S06	43	148	6	11	12	48	108
Kaklo ir krūtinės sužalojimai	S10-S29	91	32	8	1	10	46	17
iš jų:								
širdies sužalojimas	S26	5	-	1	-	3	14	3
kitų ir nepatikslintų krūtinės ąštos organų sužalojimas	S27	21	3	2	-	3	10	-
Pilvo, juosmens, stuburo juosmeninės dalies sužalojimai	S30-S39	16	8	9	-	2	19	21
iš jų:								
pilvo ertmės ir dubens organų sužalojimai	S36-S37	14	6	7	-	-	15	16
Pečių lanko ir rankos sužalojimai	S40-S69	1	2	-	1	9	-	3
Klubų ir kojų sužalojimai	S70-S99	-	28	3	24	1	10	6
iš jų:								
šlaunikaulio lūžimas	S72	-	25	-	23	-	-	1
Traumos apimančios keletą kūno sričių	T00-T07	114	16	13	3	11	6	40
Kūno nepatikslintos srities sužalojimas	T08-T14	1	1	-	3	-	-	-
Asfiksija	T71	7	-	5	-	925	9	69

Transporto įvykiai (V01-V99)

2010 m. transporto įvykių metu žuvo 372 asmenys. Tai sudarė 0,9 proc. visų mirusiųjų arba 9,2 proc. visų mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių. Kaip ir nuo visų išorinių mirties priežasčių, taip ir nuo transporto traumų mirė daugiau vyrų (280) negu moterų (92). Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo transporto traumų 2010 m. Lietuvoje buvo 10,7/100 000 gyventojų (17,6/100 000 vyrų ir 4,2/100 000 moterų), Europos Sąjungos valstybių narių vidurkis 2009 m. – 7,4/100 000 gyventojų (11,8/100 000 vyrų ir 3,1/100 000 moterų).

1,3 proc. visų vyrų mirčių buvo transporto traumos, palyginus – 0,4 proc. moterų mirė nuo transporto traumų. Vyrų mirtingumo rodiklis nuo transporto traumų 10-14 m. amžiaus grupėje buvo 4,4/100 000 vyrų, o jau 15-19 m. amžiaus grupėje jis buvo 21,9/100 000 vyrų, aukščiausias rodiklis – 35,2/100 000 vyrų buvo 60-64 m. amžiaus grupėje (2 pav.). Moterų mirtingumo rodiklis nuo transporto traumų 15-19 m. amžiaus grupėje buvo 3,5/100 000 moterų. Nuo 40-45 m. moterų mirtingumo rodiklis nuo transporto traumų didėjo

ir 45-49 m. amžiaus grupėje buvo 4,5/100 000 moterų, o 75-79 m. amžiaus grupėje jis išaugo iki 18,0/100 000.

2 pav. Mirtingumo rodiklis nuo transporto traumų pagal amžiaus grupes ir lytį 100 000 gyventojų, 2010 m.

Transporto įvykių struktūra: įvyko 143 pėsčiųjų mirtys (V01-V09), 30 asmenų sužeistų važiuojančių pedaline transporto priemone (V10-V19), 23 – motociklininkų mirtys (V20-V29), 145 buvo važiuojantys automobiliu, kurie sužeisti transporto įvykio metu (V40-V49) (iš jų 3 asmenys mirtinai sužaloti įlipant ar išlipant į/iš automobilio, 61 vairuotojas mirtinai sužeistas per eismo įvykį, 39 keleiviai mirtinai sužaloti eismo įvykio metu, 42 nepatikslinti važiuojantieji), 31 asmuo mirė nuo kitų transporto traumų (apima triratę transporto priemonę, pikipą, sunkvežimį, autobusą, traukinį) (2 lentelė).

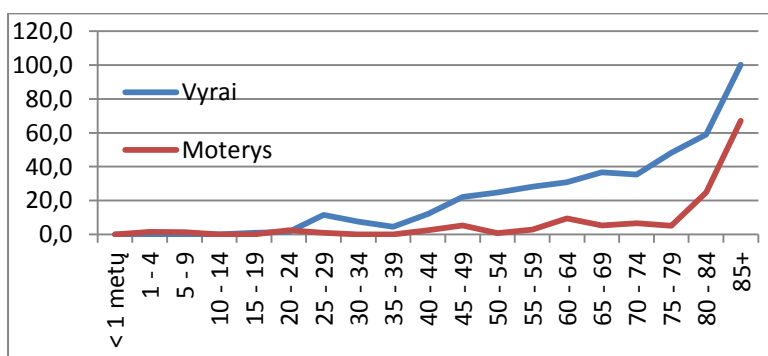
2 lentelė. Transporto įvykiai pagal lytį 2010 m.

Transporto įvykiai (TLK-10)	Kodai	Vyrai	Moterys	Viso
Pėstysis, sužeistas susidūręs su pedaline transporto priemone	V01	1	-	1
Pėstysis, sužeistas susidūręs su lengvuju automobiliu, pikapu ar dengtu sunkvežimiu	V03	53	29	82
Pėstysis, sužeistas susidūręs su sunkiaja transporto priemone ar autobusu	V04	10	3	13
Pėstysis, sužeistas susidūręs su traukiniu ar bėgine transporto priemone	V05	16	5	21
Pėstysis, sužeistas kito ir nepatiksinto transporto įvykio metu	V09	18	8	26
Važiuojantysis pedaline transporto priemone, sužeistas susidūręs su lengvuju automobiliu, pikapu ar dengtu sunkvežimiu	V13	15	7	22
Važiuojantysis pedaline transporto priemone, sužeistas susidūręs su sunkiaja transporto priemone ar autobusu	V14	2	-	2
Važiuojantysis pedaline transporto priemone, sužeistas susidūręs su pritvirtintu arba nejudamu objektu	V17	1	-	1
Važiuojantysis pedaline transporto priemone, sužeistas transporto įvykio metu nesusidūręs	V18	4	-	4
Važiuojantysis pedaline transporto priemone, sužeistas kito ar nepatiksinto transporto įvykio metu	V19	1	-	1
Motociklininkas, sužeistas susidūręs su lengvuju automobiliu, pikapu ar dengtu sunkvežimiu	V23	6	-	6
Motociklininkas, sužeistas susidūręs su sunkiaja transporto priemone ar autobusu	V24	3	-	3
Motociklininkas, sužeistas susidūręs su pritvirtintu arba nejudamu objektu	V27	7	-	7
Motociklininkas, sužeistas transporto įvykio metu nesusidūręs	V28	4	-	4
Motociklininkas, sužeistas kito ar nepatiksinto transporto įvykio metu	V29	3	-	3
Važiuojantysis trirate transporto priemone, sužeistas kito ar nepatiksinto transporto įvykio metu	V39	-	1	1
Važiuojantysis automobiliu, sužeistas susidūręs su lengvuju automobiliu, pikapu ar dengtu sunkvežimiu	V43	23	9	32
Važiuojantysis automobiliu, sužeistas susidūręs su sunkiaja transporto priemone ar autobusu	V44	12	8	20
Važiuojantysis automobiliu, sužeistas susidūręs su traukiniu ar kita bėgine transporto priemone	V45	1	1	2
Važiuojantysis automobiliu, sužeistas susidūręs su pritvirtintu arba nejudamu objektu	V47	33	2	35
Važiuojantysis automobiliu, sužeistas transporto įvykio metu nesusidūręs	V48	28	11	39
Važiuojantysis automobiliu, sužeistas kito ar nepatiksinto transporto įvykio metu	V49	15	2	17
Važiuojantysis pikapu ar dengtu sunkvežimiu, sužeistas transporto įvykio metu nesusidūręs	V58	1	-	1
Važiuojantysis sunkiaja transporto priemone, sužeistas susidūręs su sunkiaja transporto priemone ar autobusu	V64	2	1	3
Važiuojantysis sunkiaja transporto priemone, sužeistas kito ar nepatiksinto transporto įvykio metu	V69	1	-	1
Važiuojantysis autobusu, sužeistas susidūręs su sunkiaja transporto priemone ar autobusu	V74	1	-	1
Raitelis ar važiuojantysis gyvulio traukiama transporto priemone, sužeistas transporto įvykio metu	V80	-	1	1
Važiuojantysis specialia transporto priemone, dažniausiai naudojama žemės ūkyje, sužeistas transporto įvykio metu	V84	8	-	8
Nelaimingi atsitikimai su motorinėmis ar nemotorinėmis transporto priemonėmis, kurių tipas nepatiksintas	V89	4	-	4
Paskendimas dėl nelaimingo atsitikimo su vandens transporto priemone	V90	1	-	1
Paskendimas, susijęs su vandens transportu be nelaimingo atsitikimo su vandens transporto priemone	V92	1	-	1
Nelaimingas atsitikimas su motoriniu skraidymo aparatu, kai sužeisti skridusieji	V95	1	-	1
Kiti patiksinti transporto įvykiai	V98	1	-	1
Kiti nepatiksinti transporto įvykiai	V99	3	4	7
Iš viso	V01-V99	280	92	372

Nukritimai (W00-W19)

2010 m. 305 asmenys mirė nuo nukritimų ir tai sudarė 0,7 proc. visų mirusiųjų arba 7,5 proc. visų mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių. Nukritimai kaip pagrindinė mirties priežastis dažniau buvo vyrams nei moterims (224 vyrai ir 81 moteris mirė nukritus). Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo nukritimų Lietuvoje 2010 m. buvo 7,8/100 000 gyventojų (14,2/100 000 vyrų ir 3,1/100 000 moterų) ir, lyginant su 2009 m. standartizuotu Europos Sąjungos valstybių narių vidurkiu 5,1/100 000 gyventojų (7,1/100 000 vyrų ir 3,4/100 000 moterų), buvo 1,5 karto didesnis.

2010 m. mirusių nuo nukritimų mirtingumo rodiklis su amžiumi didėjo: vyrams nuo 12,1/100 000 vyrų 40-44 m. amžiaus grupėje iki 58,2/100 000 vyrų 80-84 m. amžiaus grupėje, moterims atitinkamai nuo 2,4/100 000 moterų iki 24,7/100 000 moterų (3 pav.).

3 pav. Mirtingumo rodiklis nuo nukritimų pagal amžiaus grupes ir lytį 100 000 gyventojų 2010 m.

Nukritimų struktūra: iš visų mirusiųjų nuo nukritimų 36,4 proc. asmenų mirė dėl traumų, gautų po nepatikslingo nukritimo (griuvimo). 27,9 proc. griuvo lygioje vietoje paslydus, einant ar užkliuvus, ar kitaip griuvus lygioje vietoje, 22,0 proc. asmenų mirtinai susižalojo nukritę ant ir nuo laiptų bei pakopų, 6,2 proc. krito nuo, iš arba per pastatą ar konstrukciją (apima kritimą per langą, nuo stogo, nuo arba per balkoną, nuo tilto ir kt.) (3 lentelė).

3 lentelė. Nukritimai pagal lytį 2010 m.

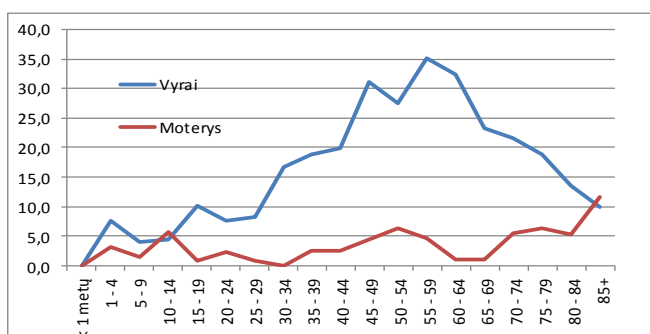
Nukritimai (TLK-10)	Kodai	Vyrai	Moters	Viso
Griuvimas lygioje vietoje paslydus, einant ar užkliuvus	W01	24	17	41
Nukritimas nuo lovos	W06	-	6	6
Nukritimas (griuvimas) ant ir nuo laiptų bei pakopų	W10	52	15	67
Kritimas ant ir nuo pastolių	W12	3	-	3
Kritimas nuo, iš arba per pastatą ar konstrukciją	W13	15	4	19
Nukritimas nuo medžio	W14	2	-	2
Sužeidimas (ne paskendimas) dėl nardymo ar šokinėjimo į vandenį	W16	2	-	2
Kitas kritimas nuo vieno lygio ant kito	W17	10	-	10
Kitas griuvimas lygioje vietoje	W18	33	11	44
Nepatikslingas nukritimas (griuvimas)	W19	83	28	111
Iš viso	W00-W19	224	81	305

Iš 305 atvejų, kai mirties priežastis buvo kritimų metu patirti sužalojimai, 167 atvejai (54,8 proc.) įvyko namuose, 68 atvejams (22,3 proc.) – įvykio vieta nepatikslinga, 40 atvejų (13,1 proc.) – kita patikslinga viešoji vieta, 10 mirtinų nukritimų (3,3 proc.) įvyko gatvėje (apima kelią, šaligatvį).

Atsitiktinis paskendimas (W65-W74)

319 asmenų atsitiktinai paskendo 2010 m., tai sudarė 0,8 proc. visų mirusiųjų arba 7,9 proc. mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių. Vyrai atsitiktinai paskendo 4,6 kartus dažniau negu moterys. Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo atsitiktinių paskendimų 2010 m. Lietuvoje buvo 9,3/100 000 gyventojų (16,8/100 000 vyrų ir 2,9/100 000 moterų).

Vyrų mirtingumo rodiklis nuo atsitiktinių paskendimų 100 000 atitinkamo amžiaus vyrų buvo: 7,5/100 000 (1-4 m.), 31,0/100 000 (45-49 m.), 32,3/100 000 (60-64 m.), o didžiausias rodiklis stebėtas 55-59 m. amžiaus grupėje – 35,1/100 000 vyrų (4 pav.). 2010 m. paskendo 5 (5,8/100 000) 10 – 14 m. amžiaus mergaitės. Moterų mirtingumo rodiklis dėl atsitiktinių paskendimų 100 000 atitinkamo amžiaus moterų, buvo: 5,8/100 000 (45 – 49 m.), 6,3/100 000 (50 - 54 m.). Virš 85 m. nuskendo 4 moterys (11,7/100 000).

4 pav. Mirtingumo rodiklis nuo atsitiktinių paskendimų pagal lytį 100 000 gyventojų, 2010 m.

Atsitiktinių paskendimų struktūra: 70,8 proc. atsitiktinių paskendimų sudarė paskendimai natūraliame vandens telkinyje, 16,0 proc. paskendimai įkritus į vandens telkinį, 3,8 proc. paskendimų įvyko vonioje, 3,8 proc. – kiti patikslinti paskendimai (apima aušinimo baką, rezervuarą, šulinį, tvenkinį), 4,7 proc. sudarė nepatikslinti paskendimai (4 lentelė).

4 lentelė. Atsitiktiniai paskendimai pagal lytį 2010 m.

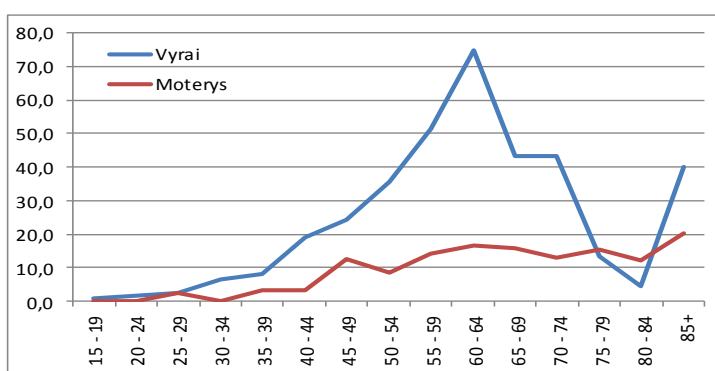
Mirties priežastys (TLK-10)	Kodas	Vyrai	Moterys	Viso
Paskendimas vonioje	W65	5	7	12
Paskendimas plaukymo baseine	W67	1	1	2
Paskendimas įkritus į plaukymo baseiną	W68	1	-	1
Paskendimas natūraliame vandens telkinyje	W69	195	31	226
Paskendimas įkritus į vandens telkinį	W70	38	13	51
Kitas patikslintas paskendimas	W73	9	3	12
Nepatikslintas paskendimas	W74	13	2	15
Iš viso	W65-W74	262	57	319

90,3 proc. visų atsitiktinių paskendimų 2010 m. įvyko vandens telkiniuose (pvz.: upė, tvenkinys, ežeras, jūra), 7,5 proc. – namuose arba namų lauko zonoje, 2,2 proc. visų atsitiktinių paskendimų įvyko kitose vietose arba nepatikslintoje įvykio vietoje.

Intensyvaus natūralaus šalčio poveikis (X31)

2010 m. 389 asmenys mirė nuo intensyvaus natūralaus šalčio poveikio, tai sudarė 0,9 proc. visų mirusiųjų arba 9,6 proc. mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių. Vyrai mirė nuo intensyvaus natūralaus šalčio poveikio 2,2 karto dažniau negu moterys. Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo intensyvaus natūralaus šalčio poveikio 2010 m. Lietuvoje buvo 10,7/100 000 gyventojų (17,5/100 000 vyrų ir 5,5/100 000 moterų).

Vyrų mirtingumo rodiklis nuo intensyvaus natūralaus šalčio poveikio 100 000 atitinkamo amžiaus vyrų buvo: 0,8 (15 – 19 m.), 19,0 (40 – 44 m.), 51,5 (55 – 59 m.), o didžiausias rodiklis stebėtas 60 – 64 m. amžiaus grupėje – 74,9/100 000 vyrų (5 pav.). Virš 85 m. sušalo 4 vyrai (40,1/100 000 vyrų). Moterų mirtingumo rodiklis nuo intensyvaus natūralaus šalčio poveikio 100 000 atitinkamo amžiaus moterų, buvo: 2,6 (25-29 m.), 3,2 (40-44 m.), 12,7 (45-49 m.), o didžiausias rodiklis buvo 60 – 64 m. amžiaus grupėje – 16,7/100 000 moterų, bet jis buvo 4,5 karto mažesnis, negu tos pačios amžiaus grupės vyrų. Virš 85 m. amžiaus sušalo 7 moterys (20,4/100 000 moterų).

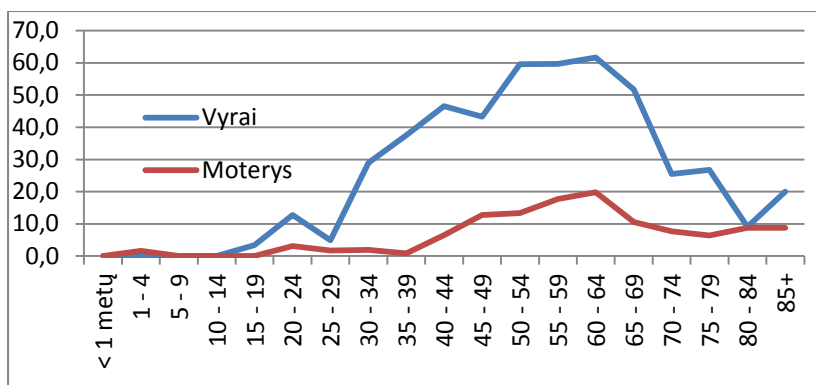
5 pav. Mirtingumo rodiklis nuo intensyvaus natūralaus šalčio poveikio pagal amžiaus grupes ir lytį 100 000 gyventojų, 2010 m.

Iš 389 atvejų, kai mirties priežastis buvo intensyvaus natūralaus šalčio poveikis, 165 atvejai (42,4 proc.) įvyko kitose patikslintose vietose (apima apleistą namą, mišką, parką ir kt.), 134 atvejai (34,4 proc.) – įvyko namuose ar namų lauko zonoje, 46 atvejų (11,8 proc.) įvykio vieta buvo nepatikslinta, 38 sušalę asmenys (9,8 proc.) rasti gatvėje, ant šaligatvio, šalikėlėje ar automagistralėje, 6 atvejai – pramonės ir statybos srityje.

Atsitiktiniai apsinuodijimai (X40-X49)

2010 m. 543 asmenys mirė nuo atsitiktinių apsinuodijimų ir tai sudarė 1,2 proc. visų mirusiųjų arba 13,4 proc. visų mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių. Vyrų apsinuodijo 3,5 karto daugiau nei moterų (423 – vyrai, 120 – moterų). Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo apsinuodijimų 2010 m. Lietuvoje buvo 15,5/100 000 gyventojų (26,9/100 000 vyrų ir 5,9/100 000 moterų) ir, lyginant su 2009 m. standartizuotu Europos Sąjungos valstybių narių vidurkiu 2,2/100 000 gyventojų (3,3/100 000 vyrų ir 1,0/100 000 moterų), yra 7 kartus didesnis.

2010 m. bendras vyrų mirtingumo rodiklis nuo atsitiktinių apsinuodijimų buvo 27,7/100 000 vyrų, o moterų – 6,8/100 000 moterų (6 pav.). Šis rodiklis kito priklausomai nuo amžiaus: vyrų nuo 12,8/100 000 vyrų (20-24 m.) iki 46,5/100 000 vyrų (40-44 m.), moterų atitinkamai – nuo 3,1/100 000 moterų iki 6,5/100 000 moterų. Didžiausias mirtingumo rodiklis nuo atsitiktinių apsinuodijimų buvo 61,7/100 000 vyrų (60-64 m.) ir 19,8/100 000 to paties amžiaus grupėje moterų.

6 pav. Mirtingumo rodiklis nuo atsitiktinių apsinuodijimų pagal amžiaus grupes ir lytį 100 000 gyventojų, 2010 m.

Atsitiktinių apsinuodijimų struktūra: 57,1 proc. atsitiktinai apsinuodijusių apsinuodijo alkoholiu ir jo surogatais, 29,5 proc. apsinuodijo dujomis ir garais, 6,8 proc. atsitiktinai apsinuodijo narkotikais ir psichodisleptikais (5 lentelė).

5 lentelė. Atsitiktiniai apsinuodijimai pagal lytį, 2010 m.

Atsitiktiniai apsinuodijimai (TLK-10)	Kodai	Vyrai	Moterys	Viso
Atsitiktinis apsinuodijimas nenarkotiniais analgetikais, antipiretikais bei antireumatiniais preparatais ir jų poveikis	X40	1	-	1
Atsitiktinis apsinuodijimas antiepilepsiniais, raminamaisiais bei migdomaisiais, antiparkinsoniniais ir psichotropiniais vaistais bei jų poveikis, neklasifikuojamas kitur	X41	6	1	7
Atsitiktinis apsinuodijimas narkotikais ir psichodisleptikais [haliucinogenais] bei jų poveikis, neklasifikuojamas kitur	X42	33	4	37
Atsitiktinis apsinuodijimas kitais ir nepatikslingais medikamentais ir biologinėmis medžiagomis bei jų poveikis	X44	6	7	13
Atsitiktinis apsinuodijimas alkoholiu bei jo poveikis	X45	243	67	310
Atsitiktinis apsinuodijimas organiniais tirpikliais bei halogeniniais angliavandeniliais ir jų garais bei jų poveikis	X46	4	1	5
Atsitiktinis apsinuodijimas kitomis dujomis ir garais bei jų poveikis	X47	120	40	160
Atsitiktinis apsinuodijimas pesticidais bei jų poveikis	X48	1	-	1
Atsitiktinis apsinuodijimas kitais ir nepatikslingais chemikalais ir kenksmingomis medžiagomis bei jų poveikis	X49	9	-	9
Iš viso	X40-X49	423	120	543

Iš apsinuodijusių alkoholiu, 88,7 proc. sudarė apsinuodijimai etanoliu ir 1,6 proc. – 2-propanoliu (6 lentelė). Dėl apsinuodijimo metanoliu 2010 m. mirė 1 asmuo. Apsinuodijimas anglies monoksidu sudarė 97,5 proc. visų apsinuodijimų dujomis ir garais. Iš visų mirtinų apsinuodijimų narkotikais 54,1 proc. sudarė apsinuodijimai opiatais, 24,3 proc. – kitais ir nepatikslingais narkotikais, 21,6 proc. – kitais ir nepatikslingais psichodisleptikais.

6 lentelė. Atsitiktiniai apsinuodijimai pagal apsinuodijimo medžiagas, 2010 m.

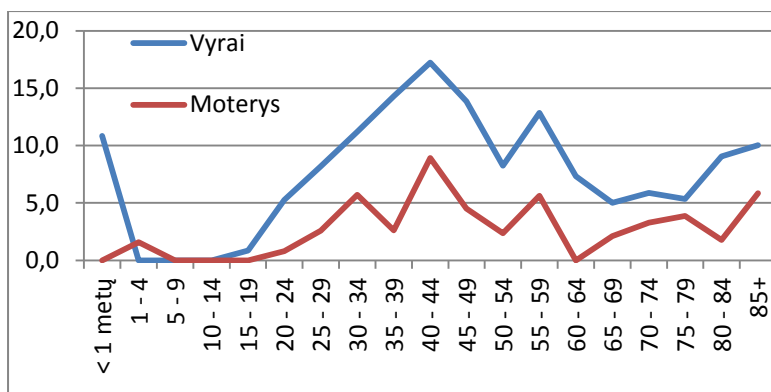
Atsitiktiniai apsinuodijimai (TLK-10)	Kodai	Apsinuodijimo medžiagos	Apsinuodijusių skaičius
Atsitiktinis apsinuodijimas nenarkotinėmis analgetikais, antipiretikais bei antireumatiniais preparatais ir jų poveikis	X40	Kiti ir nepatiksinti vaistai, medikamentai ir biologinės medžiagos (T50.9)	1
Atsitiktinis apsinuodijimas antiepilepsiniais, raminamaisiais bei migdomaisiais, antiparkinsoniniais ir psichotropiniais vaistais bei jų poveikis, neklasifikuojamas kitur	X41	Sukcinimidai ir oksazolidinedionai (T42.2)	5
		Butirofenono ir tioksanteno grupės neuroleptikai (T43.4)	1
		Kiti ir nepatiksinti antipsichotikai ir neuroleptikai (T43.5)	1
Atsitiktinis apsinuodijimas narkotikais ir psichodisleptikais [haliucinogenais] bei jų poveikis, neklasifikuojamas kitur	X42	Heroinas (T40.1)	4
		Kiti opiatai (T40.2)	14
		Kokainas (T40.5)	2
		Kiti ir nepatiksinti narkotikai (T40.6)	9
		Kiti nepatiksinti psichodisleptikai (T40.9)	8
Atsitiktinis apsinuodijimas kitais ir nepatiksintais medikamentais ir biologinėmis medžiagomis bei jų poveikis	X44	Antikoagulantai (T45.5)	6
		Kiti ir nepatiksinti vaistai, medikamentai ir biologinės medžiagos (T50.9)	6
		Kitos patikslintos suvalgytos toksinės medžiagos (T62.8)	1
Atsitiktinis apsinuodijimas alkoholiu bei jo poveikis	X45	Etanolis (T51.0)	275
		Metanolis (T51.1)	1
		2-propanolis (T51.2)	5
		Kitas alkoholis (T51.8)	2
		Alkoholis, nepatiksintas (T51.9)	27
Atsitiktinis apsinuodijimas organiniais tirpikliais bei halogeniniais angliavandeniliais ir jų garais bei jų poveikis	X46	Glikoliai (T52.3)	3
		Ketonai (T52.4)	1
		Kiti organiniai tirpikliai (T52.8)	1
Atsitiktinis apsinuodijimas kitomis dujomis ir garais bei jų poveikis	X47	Anglies monoksido toksinis poveikis (T58)	156
		Kitos patikslintos dujos, dūmai ir garai (T59.8)	3
		Asfiksija dėl sumažėjusio deguonies kiekio ore (T71)	1
Atsitiktinis apsinuodijimas pesticidais bei jų poveikis	X48	Herbicidai ir fungicidai (T60.3)	1
Atsitiktinis apsinuodijimas kitais ir nepatiksintais chemikalais ir kenksmingomis medžiagomis bei jų poveikis	X49	Trichloretilenas (T54.2)	2
		Nepatiksintų medžiagų toksinis poveikis (T65.9)	7
Iš viso	X40-X49	Iš viso apsinuodijimo medžiagų (T36-T65, T71)	543

65,8 proc. visų atsitiktinių apsinuodijimų įvyko namuose, 24,1 proc. įvyko kitose patikslintose vietose (apima mišką, parką, automobilių stovėjimo aikštelę, apleistus namus ir kt.) 7,6 proc. – nepatiksintose įvykio vietose.

Pasikėsinimai (X85-Y09)

2010 m. Lietuvoje nužudyti 172 asmenys (121 vyras ir 51 moteris). Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo pasikėsinimų Lietuvoje 2010 m. buvo 5,0/100 000 gyventojų (7,5/100 000 vyrų ir 2,7/100 000 moterų) ir, lyginant su 2009 m. standartizuotu Europos Sąjungos valstybių narių vidurkiu 0,9/100 000 gyventojų (1,2/100 000 vyrų ir 0,6/100 000 moterų), buvo 5 kartus didesnis.

2010 m. buvo nužudyti 2 berniukai iki 1 metų (10,9/100 000 berniukų). Mirtingumo nuo pasikėsinimų rodikliai vyrams didėjo nuo 5,3/100 000 20-24 m. amžiaus vyrų iki 14,3/100 000 35-39 m. amžiaus vyrų, o 40-44 m. amžiaus vyrams jis buvo didžiausias – 17,2/100 000 vyrų (7 pav.). Moterų mirtingumo nuo pasikėsinimų rodiklis pradeda didėti nuo 20 m., o daugiausia moterų buvo nužudyta 40-44 m. amžiaus grupėje (8,9/100 000 moterų).

7 pav. Mirtingumo rodiklis nuo pasikėsinimų (nužudymų) pagal amžiaus grupes ir lytį 100 000 gyventojų, 2010 m.

Pasikėsinimų struktūra: 52,9 proc. pasikėsinama naudojant bukus daiktus, (iš jų 73,6 proc. buvo sužalota galva), 31,4 proc. – panaudojant aštirus daiktus, (iš jų 77,8 proc. buvo sužaloti krūtinės ar pilvo organai), 5,2 proc. – pakariant, pasmaugiant ar uždusinant, 4,7 proc. – šaunant (iš jų 62,5 proc. – sužalota galva) (7 lentelė).

7 lentelė. Pasikėsinimai pagal lytį 2010 m.

Mirties priežastys (TLK-10)	Kodas	Vyrai	Moterys	Viso
Pasikėsinimas pakariant, smaugiant ir uždusinant	X91	4	5	9
Pasikėsinimas skandinant	X92	2	1	3
Pasikėsinimas šaunant iš pistoleto	X93	3	2	5
Pasikėsinimas šaunant iš šautuvo, medžioklinio šautuvo ir sunkaus šaunamojo ginklo	X94	1	1	2
Pasikėsinimas šaunant iš kito ir nepatiksinto šaunamojo ginklo	X95	1	-	1
Pasikėsinimas naudojant aštirus daiktus	X99	38	16	54
Pasikėsinimas naudojant bukus daiktus	Y00	66	25	91
Pasikėsinimas naudojant fizinę jėgą	Y04	2	-	2
Pasikėsinimas naudojant kitas patikslintas priemones	Y08	1	-	1
Pasikėsinimas naudojant nepatikslingas priemones	Y09	3	1	4
Iš viso	X85-Y09	121	51	172

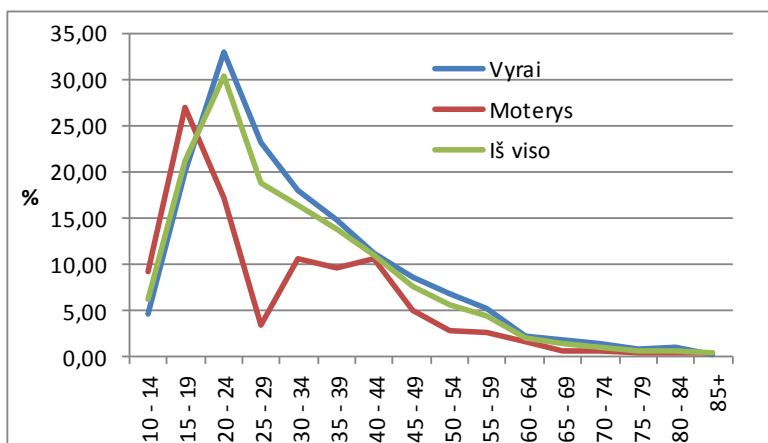
Daugiausia asmenų (50,6 proc.) buvo nužudyta namuose, 33,1 proc. kitoje patikslintoje vietoje (apima apleistą namą, mišką, parką, automobilių stovėjimo aikštelę ir kt.), 2,9 proc. – gatvėje.

Savižudybės (X60-X84)

2010 m. nusižudė 1018 asmenų, tai sudarė 2,4 proc. visų mirusiųjų arba 25,2 proc. mirusiųjų nuo išorinių mirties priežasčių. Vyrai žudėsi daugiau nei keturis kartus dažniau negu moterys. Standartizuotas mirtingumo rodiklis nuo savižudybių 2010 m. Lietuvoje buvo 28,5/100 000 gyventojų (51,4/100 000 vyrų ir 9,1/100 000 moterų) ir, lyginant su 2009 m. standartizuotu Europos Sąjungos valstybių narių vidurkiu – 10,3/100 000 (16,7/100 000 vyrų ir 4,4/100 000 moterų), buvo 2,8 karto didesnis ir išliko didžiausias ES.

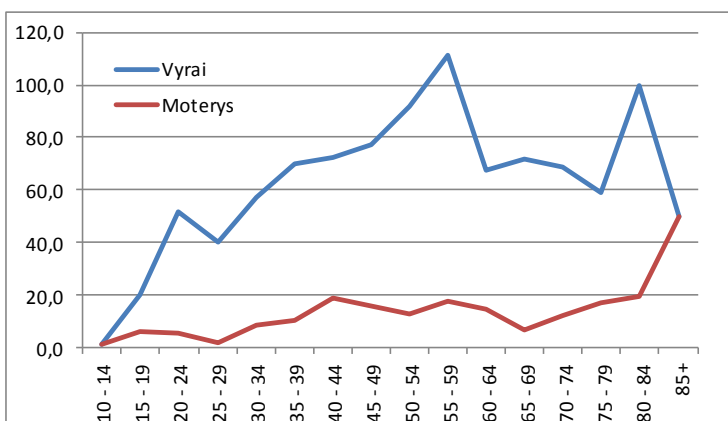
Tarp jaunesnio amžiaus mirusiųjų didesnę dalį sudarė savižudybės nei tarp vyresnio amžiaus mirusiųjų (8 pav.). 2010 m. nusižudė 33,0 proc. 20-24 m. amžiaus mirusių vyrų ir 26,6 proc. 10-19 m. amžiaus mirusių

moterų. Jauniausias nusižudęs asmuo buvo 10 metų berniukas, jauniausia nusižudžiusioji mergaitė buvo 12 m., vyriausiam nusižudžiusiam vyrui buvo 95 metai.

8 pav. Savižudybių dalis nuo visų mirties priežasčių pagal amžiaus grupes ir lytį 2010 m.

Didžiausias vyrų mirtingumo rodiklis nuo savižudybių 2010 m. buvo 55-59 m. amžiaus grupėje (111,1/ 100 000 atitinkamo amžiaus vyrų) ir 80-84 m. amžiaus grupėje (99,8 /100 000 atitinkamo amžiaus vyrų), o kaip dalis nuo visų vyrų mirties priežasčių šiose amžiaus grupėse atitinkamai sudarė 5,2 proc. ir 0,9 proc. (8 ir 9 pav.). 20-24 m. amžiaus grupėje net 33,0 proc. vyrų nusižudė ir mirtingumo rodiklis šioje amžiaus grupėje buvo 51,8/ 100 000 atitinkamo amžiaus vyrų. Mažiausi vyrų mirtingumo rodikliai nuo savižudybių buvo 10-14 m. ir 15-19 m. amžiaus grupėse (1,1/100 000 vyrų ir 20,2/ 100 000 vyrų). Nors mirtingumo rodiklis ir mažas, tačiau savižudybės sudarė 9,1 proc. ir 25,8 proc. visų mirties priežasčių šiose vyrų amžiaus grupėse. Moterų didžiausias mirtingumo rodiklis buvo 85+ m. amžiaus grupėje (49,6/ 100 000 atitinkamo amžiaus moterų) ir sudarė 0,3 proc. visų moterų mirties priežasčių šioje amžiaus grupėje. Didžiausią dalį tarp visų moterų mirties priežasčių savižudybės sudaro 15-19 metų amžiaus grupėje (26,9 proc.). Mirtingumo rodiklis šioje moterų amžiaus grupėje buvo 6,2/100 000 moterų.

9 pav. Mirtingumas nuo savižudybių 100 000 gyventojų pagal lytį ir amžiaus grupes, 2010 m.

75,2 proc. visų nusižudžiusių įvykio vieta buvo namai, 19,7 proc. – kita patikslinta vieta (apima apleistą namą, mišką, parką, automobilių stovėjimo aikštelę ir kt.), 1,2 proc. nusižudžiusių savižudybės vieta buvo nepatikslinta.

Savižudybės būdas

2010 m. dažniausias nusižudymo būdas buvo tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant, kuris sudarė 90,8 proc. visų nusižudžiusiųjų. 3,2 proc. nusižudžiusių susižalojo nusišaukant, 2 proc. apsinuodijo įvairiomis medžiagomis, 1,6 proc. nušoko nuo aukštumos (8 lentelė). Kiti nusižudymo būdai buvo: susižalojimas aštriais daiktais, susižalojimas pasiskandinant, susižalojimas patekus po motorine transporto priemone, susižalojimas gaisru ir ugnimi.

8 lentelė. Pasikėsinimai pagal lytį 2010 m.

Mirties priežastys (TLK-10)	Kodas	Vyrai	Moterys	Viso
Tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas antiepilepsiniais, raminamaisiais bei migdomaisiais, antiparkinsoniniais ir psichotropiniais vaistais, neklasifikuojamas kitur	X61	2	3	5
Tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas narkotikais ir psichodisleptikais [haliucinogenais] bei jų poveikis, neklasifikuojamas kitur	X62	1	-	1
Tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas kitais ir nepatikslingais medikamentais ir biologinėmis medžiagomis	X64	1	1	2
Tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas alkoholiu	X65	-	1	1
Tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas organiniais tirpikliais bei halogeniniais angliavandeniliais ir jų garais	X66	-	1	1
Tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas kitomis dujomis ir garais	X67	8	-	8
Tyčinis apsinuodijimas ir apnuodijimas kitais ir nepatikslingais chemikalais ir kenksmingomis medžiagomis	X69	2	-	2
Tyčinis susižalojimas pasikariant, pasismaugiant ir uždūstant	X70	755	169	924
Tyčinis susižalojimas pasiskandinant	X71	4	3	7
Tyčinis susižalojimas pistoleto šūviu	X72	11	-	11
Tyčinis susižalojimas šautuvo, medžioklinio šautuvo ir sunkaus šaunamojo ginklo šūviu	X73	7	-	7
Tyčinis susižalojimas kito ir nepatikslingo šaunamojo ginklo šūviu	X74	15	-	15
Tyčinis susižalojimas gaisru ir ugnimi	X76	2	-	2
Tyčinis susižalojimas aštriais daiktais	X78	10	3	13
Tyčinis susižalojimas nušokus nuo aukštumos	X80	9	7	16
Tyčinis susižalojimas patekus po motorine transporto priemone	X82	2	1	3
Iš viso	X64-X84	829	189	1018

Ketinimas

Išorinių mirties priežasčių atvejais autopsijas dažniausiai atlieka teismo medicinos ekspertai. 2010 m. iš 4045 mirties atvejų nuo išorinių mirties priežasčių – 91,4 proc. buvo atlikta teismo medicinos ekspertizė, mirusiems dėl savižudybių autopsija atlikta – 97,6 proc. atvejų. Išduodamas medicininį mirties liudijimą teismo medicinos ekspertas nurodo mirties pobūdį (nelaimingas atsitikimas, savižudybė, nužudymas, nenustatyta priežastis). Kai kuriais mirties atvejais yra sunku nustatyti ketinimą (pobūdį), pvz.: nukritimų, paskendimų, kvėpavimo sutrikdymų, transporto traumų, apsinuodijimų ir kitais atvejais. 2010 m. 11,3 proc. išorinių mirties priežasčių ketinimas buvo nepatikslingas.

12,7 proc. visų paskendimų atvejų ketinimas buvo neaiškus, t.y. jis buvo nepatikslingas, o 84,6 proc. buvo traktuojamas kaip nelaimingas atsitikimas (9 lentelė). Apsinuodijimų 89,9 proc. atvejų buvo nelaimingi atsitikimai.

Iš visų išorinių mirties priežasčių, kurių metu mirties priežastis buvo kvėpavimo sutrikdymas, 78,6 proc. jis buvo ketinant nusižudyti, 15,0 proc. nelaimingų atsitikimų metu, o 5,7 proc. atvejų, dėl ko įvyko kvėpavimo sutrikimas, nepatikslinka.

Iš tų išorinių mirties priežasčių, kur mirtį sukėlė šaunamojo ginklo šūvis, 62,3 proc. jis buvo panaudotas ketinant nusižudyti, o ketinant nužudyti – 15,1 proc.

Aštrūs daiktai dažniausiai panaudojami ketinant nužudyti ir ketinant nusižudyti, kas sudaro atitinkamai 68,4 proc. ir 16,5 proc. mirusiųjų nuo žaizdų, padarytų aštriais daiktais.

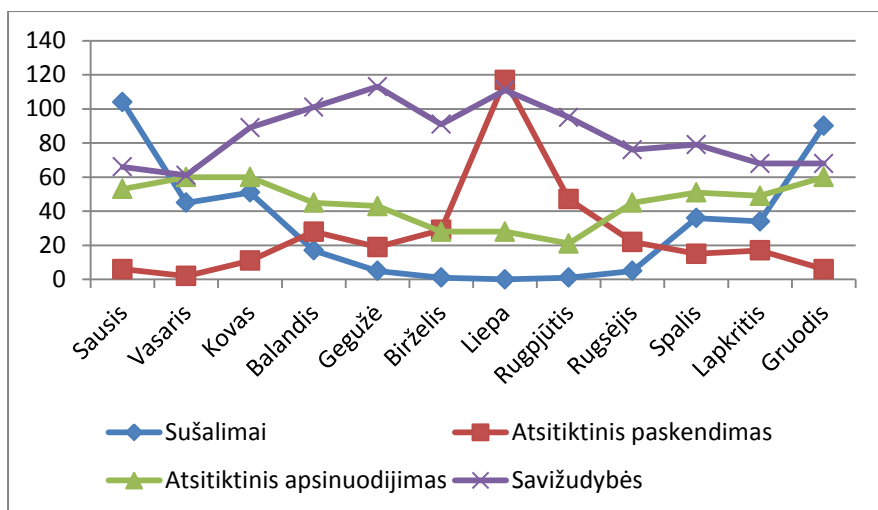
Kritimų iš aukštumos atvejais (362 atvejai), 84,3 proc. jis traktuojamas kaip nelaimingas atsitikimas, 4,4 proc. atvejų nušokimas nuo aukštumos ketinant nusižudyti ir 11,3 proc. nežinomas ketinimas (mirusysis nušoko pats, nukrito ar buvo nustumtas).

9 lentelė. Išorinių mirties priežasčių skaičius pagal ketinimą 2010 m.

Mirties priežastys (TLK-10)	Nelaimingi atsitikimai	Tyčiniai susižalojimai	Pasikėsėnimas	Įvykis, kai ketinimas nepatikslinka	Kiti įvykiai	Iš viso
Apsinuodijimai (X40-X90, X60-X69, X85-X90, Y10-Y19)	543	20	0	41	0	604
Kvėpavimo sutrikdymas (W75-W84, X70, X91, Y20)	176	924	9	67	0	1176
Paskendimai (W65-W74, X71, X92, Y21)	319	7	3	48	0	377
Šaunamojo ginklo šūvis (W32-W34, X72-X74, X93-X95, Y22-Y24)	1	33	8	11	0	53
Sąlytis su aštriais daiktais (W25-W29, X78, X99, Y28)	5	13	54	7	0	79
Nukritimai (W00-W19, X80, Y01, Y30)	305	16	0	41	0	362
Kita (V01-V99, W20-W24, W30-W31, W35-W64, W85-W99, X00-X39, X50-X59, X75-X84, X95-X98, Y00, Y02-Y09, Y25-Y27, Y29, Y31-Y34, Y35-Y89)	1007	5	98	244	40	1394
Iš viso (V01-Y89)	2356	1018	172	459	40	4045

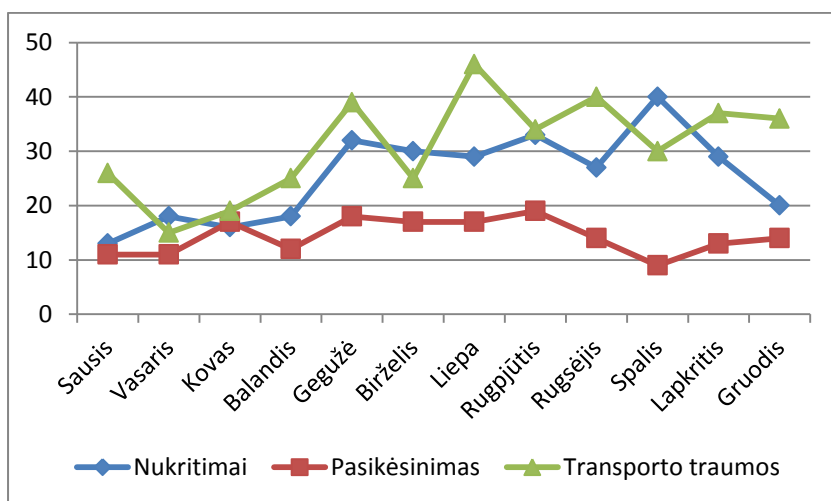
Įvykio laikas

2010 m. daugiausiai atsitiktinių paskendimų įvyko liepos mėnesį (117 atvejų), palyginus su kitais vasaros mėnesiais birželį – 29 atvejai, rugpjūtį – 47 atvejai (10 pav.). Daugiausiai mirė nuo sušalimų gruodžio (90 atvejų) ir sausio (104 atvejai) mėnesiais. Mažiausiai savižudybių įvyko rudens pabaigoje – lapkričio mėnesį (68 atvejai) ir žiemą (gruodį – 68 atvejai, sausį - 66, vasarį – 61), o daugiausiai – gegužės (113 atvejų) ir liepos (111 atvejų) mėnesiais. Atsitiktinių apsinuodijimų skaičius rudens, žiemos, pavasario mėnesiais kito tarp 43-60 atvejų, o vasaros metu sumažėjo iki 28 atvejų birželio ir liepos mėnesiais ir 21 atvejo – rugpjūtį.

10 pav. Sušalimai, atsitiktiniai paskendimai, atsitiktiniai apsinuodijimai, savižudybės pagal mėnesius 2010 m.

2010 m. nuo nukritimų mažiausiai asmenų mirė sausio mėnesį (13 asmenų), daugiausiai – spalio mėnesį (40 asmenų) (10 pav.). Pasikėsinimų skaičiui ryškus sezoniškumo nėra, kiek daugiau nužudymų stebėta pavasario (kovas, gegužė) ir vasaros (birželis – rugpjūtis) mėnesiais. Mažiausiai asmenų nužudyta – spalio mėnesį (9 asmenys). Nuo transporto traumų 2010 m. daugiausiai asmenų žuvo liepos mėnesį (46 asmenys), mažiausiai – vasario mėnesį (15 asmenų).

11 pav. Nukritimai, pasikėsinimas, transporto traumos pagal mėnesius 2010 m.

Apžvalga: išorinės mirties priežastys 2010